

"Пристрасті під в'язами" Юджина О'Ніла: особливості жанру

Початок ХХ століття став для американського народу як і для всього світу початком нової ери, яка принесла зміни у соціальному та політичному житті і в літературі як відображенні усіх суспільно-політичних явищ. *Актуальність* нашої статті полягає у вивченні абсолютно нового явища в літературі ХХ століття – національної американської драми та творчості її "батька" – Юджина Гладстоуна О'Ніла. *Метою* статті є вивчення трагічного світогляду драматурга та відображення його філософських ідей у творчості. *Матеріалом* дослідження слугували п'єси Юджина О'Ніла, зокрема найвідоміша з них – «Пристрасті під в'язами».

Драматург Юджин О'Ніл започаткував нове явище в американській культурі – національну американську драму і дав поштовх до виникнення нових імен в світовому театрі. Його творчість та біографія вивчалися багатьма вченими, як зарубіжними так і вітчизняними. Дослідники виділяють три етапи творчості американського драматурга. На першому основною проблематикою його творів була так звана "трагедія особистості", на другому – загальна трагедія, у більш пізніх роботах письменник намагався синтезувати ці дві форми трагедії [2, с. 96].

Юджин О'Ніл – один із найбільших трагіків ХХ століття, він жодного разу не звернувся до іншого жанру. Значний вплив на його творчість справили давньогрецькі драматурги, а особливо трагіки. Головною темою його п'єс є боротьба людини із самою собою та своєю долею, точніше безвихідь, оскільки з обставин, в які кинуло ту саму людину її життя, немає виходу. Але незважаючи на це, п'єси О'Ніла пройняті оптимізмом боротьби людини з долею, і найважливішим фактором є сама боротьба, а не її результат. Найбільш істотним принципом драматургії Юджина О'Ніла є принцип контрасту, тому що, на його думку, саме контраст протилежних начал є причиною руху як внутрішнього життя людини, так і всього Всесвіту [9, с. 42].

У пошуках відповіді на питання, які піднімаються в його п'єсах, Юджин О'Ніл звернувся до філософських концепцій Ніцше та теорії психоаналізу

Фрейда і Юнга. В них він запозичив те, що є співзвучним з його власними світовідчуттями – боротьбу протилежних начал.

Ми окреслили певне коло проблем, що цікавлять драматурга. В першу чергу, це – трагічний розлад між мрією і реальністю. Результатом цього є втрата ілюзій та надії на краще життя, людина не може знайти своє місце в навколишній дійсності. Зліпком соціуму у О'Ніла виявляється сім'я, марно деякі вчені зараховують деякі його п'єси до побутової та сімейної драми. Сім'я є стислим простором, у якому споконвічно побутують різні конфлікти: конфлікт батьків і дітей, чоловіка і жінки, багатства і бідності, статтю та характером. Витоки цих конфліктів виходять з минулого, а отже дуже часто герої п'єс змушені взяти на себе відповідальність та спокутувати провину за ті гріхи, яких вони не скоювали [10, с. 269].

Ми можемо назвати Юджина О'Ніла одним із найбільш трагічних, шукаючих та контрастних драматургів.

"Пристрасті під в'язами" є однією з найвідоміших п'єс американського драматурга. Центральна проблема цього твору розкривається на декількох рівнях: персонажі пов'язані дуже складними відносинами, в яких переплелись жадібність та жадання, любов та ненависть, помста та обман. На більш глибокому рівні ми бачимо конфлікт батьківського та материнського начал. Перше представляє собою сили природи та міць землі, наприклад в'язи, що схилились над фермою, на якій відбуваються події п'єси, а друге – енергію творення, яка представлена суворим богом пуритан [13, с. 74].

Основним конфліктом цієї п'єси є боротьба за ферму, яку ділять між собою три сини і батько, сини на ній працюють, а батько лише є власником, крім того, молодший син переконаний, що ферма цілком і повністю належить йому одному, тому що колись належала його покійній матері, а батько просто незаконно прибрав її до рук. Згодом батько знаходить собі молоду дружину, і боротьба за ферму загострюється. Еббі заводить роман із наймолодшим із синів, щоб остаточно закріпити свої права на ферму, як власниця, але спочатку вона бере із старого Ефраїма обіцянку, що він подарує їй цю саму ферму, якщо вона народить йому сина. Таким чином, ядро п'єси утворює класичний любовний трикутник. Отже головні герої вступають у двобій, роблячи свої жадання інструментом досягнення цілей, але їхня помилка в тому, що вони не врахували своєї людської природи, того, що вони можуть закохатися одне в одного. Народження їхньої спільної дитини тільки загострює ситуацію, бо старий Ефраїм впевнений, що це його дитина, а, отже, передає ферму у власність Еббі, натомість Ібен нарешті зрозумів, до чого призвела їхня з Еббі гра.

Еббі, яка по-справжньому закохалася в Ібена, в свою чергу, усвідомлює, що залишила його без спадщини, тобто без майбутнього. Вона вирішує заради кохання вбити немовля. Тим самим вона показує, що її любов до Ібена нарешті позбулася корисливих мотивів, тобто вбиваючи дитину, Еббі вбиває і свою жадібність.

У п'єсі "Пристрасті під в'язами" життя головних героїв представлене в момент психологічної кризи, коли уся стара система цінностей зруйнована, і постає питання про нову систему цінностей. Герої Юджина О'Ніла знаходять цю нову систему, тільки скинувши з себе тягар релігійних догматів і одержимість матеріальними цінностями й нарешті повертаються до своєї людської сутності [7, с. 318-319].

"Пристрасті під в'язами" завершуються визнанням Еббі своєї провини, до неї також приєднується й Ібен, який визнає свою співучасть у злочині. Таким чином, для того, щоб дійти до порятунку, героям треба скотитися до самого низу, щоб зрозуміти, що вони живуть не за тими стандартами, що вони живуть у суспільстві з вовчими законами власництва та жадоби, у суспільстві, в якому немає місця простим щирим людським відносинам. У цьому ми можемо побачити синтез двох форм трагедії – загальної трагедії і "трагедії особистості".

Трагедія займає особливе місце в творчості О'Ніла, саме пошуки її форми визначили художній світогляд драматурга. Центральною колізією його творів є боротьба людини з навколишнім світом, з долею та із самою собою, і результатом цієї боротьби завжди є поразка. Багато критиків звинувачували О'Ніла в песимізмі. Сам письменник стверджував, що причиною американської трагедії та американського суспільства є буржуазний лад з його забуттям духовних цінностей та підпорядкуванням цінностям тільки матеріальним [3, с. 34].

Також драматург не погоджувався з критиками в тлумаченні трагедії як жанру безпросвітного та песимістичного, він стверджував, що трагедія – це лише початок, це – шлях до пізнання істини, людської правди, це – шлях, який веде до краси. На думку драматурга, людина що прагне чогось досягти, досягнувши чогось, так з тим і залишається, а лише через недосяжне людина набуває надії. Такі погляди американського творця багато в чому базувалися на філософії Ніцше [4, с. 108].

Для О'Ніла театр представлявся прославлянням життя, а в реальному світі тогочасний американський театр являв собою повну протилежність ідеалу драматурга. Його власним розумінням театру була не найвища радість буржуазного суспільства від щасливих "солодких" кінцівок, а боротьба і триумф

людини над своєю долею та самою собою. Головним героєм його п'єс є звичайна людина, а їхньою темою – тогочасні повсякденні проблеми суспільства [11, с. 257].

Далі, розвиваючи свою концепцію сучасної трагедії, драматург трохи відступив від принципу "загальної трагедії" і в наступних творах зображував саме особистість та її трагічну долю, ці п'єси являли собою, так би мовити, великі психологічні етюди. Ламаючи канони комерційного театру, який існував тоді, О'Ніл на перший план виніс нову американську соціальну дійсність – расову нерівність, розорення фермерства, безправ'я робочої людини та превалювання матеріальних цінностей над духовними [12, с. 61].

У наступних п'єсах з'являється й антагоніст, але у п'єсах О'Ніла це не людина, а вороже їй навколишнє середовище, дійсність буржуазної Америки ХХ століття. Ще однією особливістю творів драматурга є повна протилежність протагоніста і антагоніста, які не мають навіть точок дотику, і це неминуче призводить, як це вже не раз згадувалося, до загибелі головного героя, який не може встояти перед "махиною" суспільства. Але і форма "трагедії особистості" не цілком задовольняла драматурга, і тоді він вирішує синтезувати ці дві форми – загальну трагедію і "трагедію особистості", тобто у своїх творах показує трагедію людини, її внутрішню, психологічну боротьбу та поразку, але причиною цієї трагедії є породження самого життя, життя стає "першоджерелом" трагедії [9, с. 80].

Довгий шлях пошуку таки привів Юджина О'Ніла до своєї мрії – до створення національної американської трагедії, яка і по сьогоднішній день вважається вершиною американської драматургії. Подальший розвиток нашого дослідження ми вважаємо доцільним у сфері порівняння творчості різних драматургів того часу та знаходження спільних і відмінних рис у драматургії початку ХХ століття різних країн.

Література

1. Зингерман Б. И. Очерки истории драмы XX века. – М.: Наука, 1979. – 390 с.
2. Коренева М.М. Творчество Юджина О'Нила и путь американской драмы. – М.: Наука, 1990. – 336 с.
3. Пинаев С. М. Трагическая символика Ю. О'Нила / С. М. Пинаев // Научные доклады высшей школы. Филологические науки. – 1989. – № 6. – С. 30-38.
4. Ромм А. С. Юджин О'Нил // Ромм А. С. Американская драматургия перв. пол. XX века. – Л.: Иск-во, 1978. – С. 91-146.

5. Юджин О'Нил. Любовь под вязами. // Юджин О'Нил. Пьесы в 2-х т. Т. 1. – М.: Искусство, 1971. – С. 385-461.
6. Black S. A. Eugene O'Neill: Beyond Mourning and Tragedy. – New Haven (Ct.): Yale UP, 1999. – XXIV, 543 p.
7. Bogard T. Contour in Time: The Plays of Eugene O'Neill. – N.Y. (N.Y.): Oxford UP, 1972. – XX, 491 p.
8. Brandt G. W. Modern Theories of Drama: A Selection of Writings on Drama and Theatre, 1840-1990. – N. Y. (N. Y.): Oxford UP, 1999. – 334 p.
9. Mickle A. Six Plays of Eugene O'Neill. – L.: J. Cape, 1929. – 166 p.
10. Sheaffer L. O'Neill: Son and Playwright. – N.Y. (N.Y.): Paragon House, 1989. – XVI, 453 p.
11. Tiusanen T. O'Neill's Scenic Images. – Princeton (N.J.): Princeton UP, 1968. – VIII, 388 p.
12. Tornqvist E. A Drama of Souls: Studies in O'Neill's Super-naturalistic Technique. – New Haven (Ct): Yale UP, 1969. – 283 p.
13. Voglino B. "Perverse Mind": Eugene O'Neill's Struggle with Closure. – Cranbury (N. J.): Fairleigh Dickinson UP, 1999. – 166 p.